

Sonja Gentz

”FIKSUA, MARKKINALÄHTÖISTÄ, TALOUS- LÄHTÖISTÄ ILMASTOPOLITIIKKA”

Ilmastopolitiikkaa koskevien faktuaalistamisstrategioiden rakentuminen eduskunnan puhetoissa

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Tammikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Sonja Gentz: ”Fiksua, markkinalähtöistä, talouslähtöistä ilmastopoliitikkaa” – Ilmastopoliitikkaa koskevien faktuaalistamisstrategioiden rakentuminen eduskunnan puhetoissa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Tammikuu 2024

Ilmastomuutosta ja ilmastopoliitikkaa kuvaamaan käytetyt puhetoivat vaikuttavat yhteiskunnalliseen ilma-
piiriin ja sosiaaliseen todellisuuteen. Tässä kandidaatintutkielmassa analysoin kriittisen diskurssianalyysin
avulla eduskunnassa käytettyjä puhetoivoja ilmastopoliitikasta. Tutkimuskysymykseni ovat: ”Millaisia faktuaa-
listamisstrategioita ilmastopoliitikkaa koskevassa eduskuntakeskustelussa hyödynnetään? Miten tähän kes-
kusteluun liittyvät diskurssit muodostuvat hegemonisiksi ja miten vaihtoehtoiset diskurssit rakentuvat?” Olen
valinnut aineistoksi eduskunnan täysistuntopöytäkirjan vuoden 2023 helmikuulta. Kansanedustajat käsittele-
vät täysistunnossa keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaan muodostamalla tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä dis-
kursseja ja tunnistamalla aineistosta faktuaalistamisstrategioita, joiden avulla puheenvuoroissa esitetyt asiat
esitetään ainoana oikeana totuutena. Vastaan toiseen tutkimuskysymykseen analysoimalla diskurssien välis-
ten valtasuhteiden rakentumista hyödyntäen hegemonisen diskurssin ja vaihtoehtodiskurssin käsitteitä. Käsit-
teet vihreä kasvu ja oikeudenmukainen siirtymä edustavat hegemonisia diskursseja ja kohtuutalous edustaa
vaihtoehtodiskurssia. Käytän mainittuja käsitteitä tulkitsemaan diskurssien välisiä valtasuhteita.

Muodostin aineistosta neljä keskeistä diskurssia, jotka ovat toimintaympäristön muutos -diskurssi, talouden
ehdoilla-diskurssi, vastuudiskurssi sekä rakenteellinen muutos -diskurssi. Diskursseissa käytetyt keskeiset
faktuaalistamisstrategiat ovat vaihtoehtottomuusstrategia, kiireellisyysstrategia, asiantuntijuusstrategia, kvan-
tifiokuva strategia ja sosiaalisiin normeihin vetoava strategia. Strategioiden funktiona on rakentaa retorisesti va-
kuuttavia faktoja ilmastomuutoksesta ja ilmastopoliitikasta.

Muodostamieni diskurssien hegemonisuutta tarkastelin vertaamalla niitä kolmeen käsitteeseen, jotka edus-
tavat erilaisia näkökulmia ilmastopoliittisessa keskustelussa. Toimintaympäristön muutos -diskurssi, talouden
ehdoilla -diskurssi sekä vastuudiskurssi linkittyivät vahvasti vihreän kasvun ja oikeudenmukaisen siirtymän
käsitteisiin. Talouden ehdoilla -diskurssin argumentointi mukaili vihreän kasvun käsitteen lähtökohtaoletuksia
ja vastuudiskurssi liittyi oikeudenmukaisen siirtymän käsitteen lähtökohtaoletuksiin. Määrittelin aineiston pe-
rusteella kolme edellä mainittua diskurssia hegemonisiksi. Sisällöltään ja hegemoniselta voimakkuudeltaan
talouden ehdoilla -diskurssi muodostui analyysissä keskeisimmäksi. Rakenteellinen muutos -diskurssi kyseen-
alaisti hegemonisen diskurssin oletuksia ilmastopoliitikasta ja diskurssi on verrattavissa sekä kohtuutalouden
että oikeudenmukaisen siirtymän käsitteisiin. Rakenteellinen muutos -diskurssi rakentuu vaihtoehtodiskurs-
siksi, jonka funktio on talouslähtöisen ilmastopoliitiikan kritisointi ja sitä kautta vaihtoehtoisten tulevaisuus-
näkökulmien ehdottaminen.

Avainsanat: Ilmastopoliitikka, diskurssianalyysi, faktuaalistamisstrategia, vihreä kasvu, oikeudenmukainen
siirtymä, kohtuutalous.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	2
2	Aiempi tutkimus ja keskeiset käsitteet.....	4
2.1	Aiempi tutkimus	4
2.2	Keskeiset käsitteet.....	5
2.2.1	Vihreä kasvu	6
2.2.2	Oikeudenmukainen siirtymä	7
2.2.3	Kohtuutus.....	9
3	Aineisto ja tutkimusmenetelmä	11
3.1	Aineisto	11
3.2	Tutkimusmenetelmä.....	12
3.3	Tutkimuseettiset kysymykset.....	13
4	Tulokset.....	15
4.1	Toimintaympäristön muutos -diskurssi	15
4.1.1	Toimintaympäristön muutos, vihreä kasvu ja oikeudenmukainen siirtymä.....	18
4.2	Talouden ehdoilla -diskurssi.....	19
4.2.1	Talouden ehdoilla, vihreä kasvu ja oikeudenmukainen siirtymä.....	21
4.3	Vastuudiskurssi.....	21
4.3.1	Vastuu ja oikeudenmukainen siirtymä	23
4.4	Rakenteellinen muutos -diskurssi.....	24
4.4.1	Rakenteellinen muutos, oikeudenmukainen siirtymä ja kohtuutus.....	26
5	Yhteenveto ja pohdinta	28
	Lähteet.....	31

1 Johdanto

Hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC) on esittänyt viime vuosien raporteissaan, että ilmastonmuutos on todellinen uhka, jonka aiheuttamien riskien minimoiminen vaatii päämäärätietoista ja vaikuttavaa politiikkaa (IPCC 2023). Ilmastopolitiikan status ja ajankohtaisuus ovat kasvaneet merkittävästi viime vuosikymmeninä. Poliitikassa tehdyt päätökset vaikuttavat tulevien sukupolvien mahdollisuuksiin tavoitella turvallista elämää. Ajankohtaisuutensa vuoksi ilmastonmuutoksesta ja siihen liittyvästä politiikasta on viime vuosikymmeninä ja erityisesti viime vuosina käyty kiivasta julkista keskustelua.

Puhetavoilla ja diskursseilla on ideologisia seurauksia (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016b, 48–50). Ideologiset seuraukset vaikuttavat yhteiskunnalliseen ilmapiiriin, joka puolestaan vaikuttaa poliittisiin päätöksiin. Ilmastopolitiikkaa kuvailemaan käytetyt puhettavat ovat juuri näiden seurausten kannalta tärkeä tutkimuskohde. Diskurssien tutkimisen myötä voidaan lisätä ymmärrystä siitä keskusteluilmapiiristä, jossa nykyinen ilmastopolitiikka muotoutuu riittämättömäksi (IPCC 2023) tulevien sukupolvien turvallisen ja mielekkään elämän turvaamiseksi.

Tässä tutkielmassa vastaan diskurssianalyysiin hyödyntäen seuraaviin tutkimuskysymyksiin: *Millaisia faktuaalistamisstrategioita ilmastopolitiikkaa koskevassa eduskuntakeskustelussa hyödynnetään? Miten tähän keskusteluun liittyvät diskurssit muodostuvat hegemonisiksi ja miten vaihtoehtoiset diskurssit rakentuvat?* Aineisto on eduskunnassa vuoden 2023 helmikuussa käyty täysistuntokeskustelu, jossa käsiteltiin Suomen keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa. Tutkielmassa keskityn faktojen rakentumisen tapoihin, joilla luodaan vakuuttavaa retoriikkaa. Vakuuttava retoriikka saa esitetyn näkemyksen vaikuttamaan ainoalta oikealta vaihtoehdolta ja muut toimintatavat epärealistisilta. Kutsun tällaista retoriikkaa Kirsi Juhilan (2016) termiä hyödyntäen faktuaalistamisstrategiaksi. Muun muassa retorisen vakuuttavuuden kautta rakentuu hegemonisia diskursseja, jotka nähdään asioiden oikeana tilana, ja jotka institutionalisoituvat puheessa (Jokinen & Juhila 2016b, 77–85). Tutkin myös näitä vakiintuneita diskursseja, jotka näyttävät luonnollisina ja itsestään selvinä.

Analysoin diskurssien hegemonisuutta kolmen ilmastopolitiikkaa jäsentävän käsitteen kautta nojaten kriittiseen ja retoriseen diskurssianalyysiin. Analyysiä tukeviksi käsitteiksi olen valinnut vihreän kasvun, oikeudenmukaisen siirtymän ja kohtuutalouden, jotka kukin tuovat esille

eri viitekehyksiä, joiden kautta ilmastopolitiikkaa käsitellään politiikassa, tutkimuksessa ja julkisessa keskustelussa (kts. Valtioneuvosto 2013; Euroopan komissio 2021; Helsingin Sanomat 2023). Käsitteiden avulla pyritään hahmottamaan kestävää tulevaisuutta ja erilaisia tapoja elää rajallisten resurssien maailmassa. Kolmen valitsemani käsitteen pohjalta tarkastelen hegemonisten diskurssien ja vaihtoehtodiskurssien rakentumista aineistossa. Vihreä kasvu ja oikeudenmukainen siirtymä kuvastavat ilmastopoliittisessa keskustelussa hegemonisia näkökulmia, jotka keskittyvät talouskasvuun, investointeihin ja toimeentulon turvaamiseen. Kohtuutalouden sijaan edustaa vaihtoehtodiskurssia, joka kyseenalaistaa nykyisen ilmastopolitiikan talouskasvulähtöisyyden ja asettaa ympäristön ja ilmaston suojelemisen itseisarvoksi, jonka pohjalta muuta politiikkaa tulisi toteuttaa. (Husso 2017.)

Ilmiöiden ja tiedon kehystämällä on merkitystä (Paterson 2021, 924). Paterson tuo esille, että tavat, joilla määrittelemme ilmastomuutoksen ongelmana vaikuttavat siihen, mitkä ratkaisut näyttäytyvät sopivina ja varteenotettavina. Tarkastelemalla eduskunnan täysistunnossa käytyä keskustelua tuon esille niitä keskeisiä puhetapoja, jotka rakentavat käsitystä ilmastomuutoksesta ongelmana. (Em.) Se, kuinka kiireellisenä, uhkaavana ja ratkaistavissa olevana ongelmana ilmastomuutos kuvaillaan, vaikuttaa konkreettisiin päätöksiin ja ilmastopolitiikkaan.

Aloitin tutkielmani esittelemällä tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia sekä keskeiset käsitteet, joita hyödynnän analyysissä. Seuraavaksi käsittelen tutkielman aineistoa sekä tutkimusmenetelmää, ja käsittelen lyhyesti tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Esitän tutkielman tulokset avaamalla aineistoesimerkkien avulla keskeisiä nimeämiäni diskursseja, faktuaalistamisstrategioiden esiintyvyyttä sekä hegemonisten ja vaihtoehtoisten diskurssien rakentumista. Lopuksi esitän tutkielman johtopäätökset ja pohdin tulosten vaikuttavuutta sekä mahdollisia jatkotutkimuskysymyksiä.

2 Aiempi tutkimus ja keskeiset käsitteet

Tutkielman toisessa luvussa esittelen ilmastopolitiikkaa käsittelevästä keskustelusta tehtyä aiempaa tutkimusta. Käsitteelen lisäksi tutkielman analyysin kannalta kolmen keskeisen käsitteen määritelmiä ja niiden ympärillä käytyä teoreettista keskustelua. Valitsemani käsitteet ovat vihreä kasvu, oikeudenmukainen siirtymä ja kohtuutus.

2.1 Aiempi tutkimus

Ilmastopolitiikasta käytyä keskustelua on tutkittu useilla tieteenaloilla ja se on erityisesti kahden edellisen vuosikymmenen aikana muodostunut keskeiseksi tutkimusaiheeksi (kts. Koppenborg & Hanssen 2021; Tynkkynen & Tynkkynen 2018; Kukkonen & Ylä-Anttila 2020; Ridanpää 2022). Aiheesta on myös tehty useita opinnäytetöitä (Autio 2023; Mentula 2018; Paavilainen 2020; Kero 2019; Sorvali 2015). Seuraavaksi esittelen kaksi tutkimusta, joissa Suomen ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaa kuvaamaan käytettyjen puhetapojen muutosta tutkitaan määrätyn aikavälin ajalta.

Elon ja Karimäen (2021) tutkimus ”*Luonnonsuojelusta ilmastopolitiikkaan: Ympäristöpoliittisen puhunnan muutos eduskuntakeskusteluista 1960–2020*” käsittelee ympäristöpolitiikan käsitteistön muutosta ja siitä käytyä kamppailua eduskunnassa. Tutkimuksessa muutosta tarkastellaan sekä määrällisesti että sisällöllisesti. 1960-luvulla ympäristöongelmia koskeva tietoisuus kasvoi, minkä vuoksi ympäristökysymykset politisoituivat. 1980-luvulla ilmastopuhe alkoi lisääntyä, ja muutos tapahtui erityisesti ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyvien merkittävien tapahtumien myötä 1990- ja 2000-luvuilla. Sisällöllisesti puheissa voi artikkelin otsikon mukaisesti havaita siirtymän ympäristö- ja luonnonsuojelukeskeisestä painotuksesta ilmastonmuutokseen keskittyvään puheeseen. Eduskunnassa käyty puhe on siirtynyt ilmaston painottamisen myötä abstraktimpaan suuntaan, jossa ympäristötekoja ei kuvata enää konkreettisina luonnonsuojelutoimina, niin kuin aiemmin. Nykyään kansanedustajien puheenvuoroissa korostuu tarve kokonaisvaltaiselle yhteiskunnalliselle muutokselle. (Elo & Karimäki 2021.)

Tutkimuksessaan Kukkonen ja Ylä-Anttila (2020) analysoivat tieteellisten toimijoiden ja diskursseissa käytettyjen argumenttien välisiä suhteita aikavälillä 2002–2015. Aineistona käytettiin poliittisten toimijoiden kirjallisia kannanottoja ilmastopolitiikkaa koskeviin lakialoitteisiin. Kukkonen ja Ylä-Anttila päätyvät tutkimuksessaan siihen, että mainittuna aikavälinä ilmastopoliittisessa prosessissa olivat osallisina kaksi kilpailevaa diskurssikoalitiota, jotka nimettiin

talous- ja ilmastokoalitiioiksi. Tarkastelujakson alussa tieteelliset toimijat edustivat talouteen ja teknologiaan liittyvää tiedettä ja liittoutuivat talousdiskurssikoalition kanssa. Vuoteen 2015 mennessä talous- ja teknologiatutkimuksen toimijat liittoutuvat aiempaa vahvemmin ilmastodiskurssikoalitiioon. Tutkimuksen mukaan tieteeseen nojaavien argumenttien keskeisyys poliittisessa keskustelussa korostui ajan myötä molemmissa diskurssikoalitiioissa. Ilmastodiskurssikoalition kannanotot viittasivat argumenteissaan ilmasto- ja ympäristötutkimukseen, ja talousdiskurssikoalition kannanotot vetosivat siihen, että taloustutkimuksellinen näkökulma tulisi ottaa huomioon ilmastopolitiikan suunnittelussa. Tutkielman aineiston analysoinnin kannalta mielenkiintoinen huomio on se, että talousdiskurssiin viittaavat puheenvuorot vetosivat sekä 2000-luvun alussa että tarkastelujakson lopussa Suomen kilpailukyvyn varmistamiseen puhuttaessa kunnianhimoisen ilmastopolitiikan edistämisestä. (Em.)

Ymmärtämällä ilmastopoliittisen keskustelun historiallista muutosta ymmärrämme kontekstia, jolle nykypäivän ilmastopoliittinen keskustelu ja asenneilmapiiri rakentuu. Tällaisen ymmärryksen hahmottaminen tutkielmassani on mielekästä, sillä diskurssianalyysi korostaa diskurssien kontekstuaalisuutta (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016b, 36–37). Kontekstin huomioon ottaminen tarkoittaa, että tulkinnassa otetaan huomioon analysoitavan toiminnan sijoittuminen aikaan ja paikkaan (em.). Otan toteuttamassani analyysissä huomioon tutkimieni diskurssien kontekstia tässä mielessä.

2.2 Keskeiset käsitteet

Tutkielmassa tarkastelen eduskunnan täysistunnossa käytyä keskustelua vihreän kasvun, oikeudenmukaisen siirtymän ja kohtuutalouden käsitteiden kautta. Valitsemani käsitteet ovat saaneet tunnustusta kansainvälisessä ilmastopolitiikasta käydystä keskustelusta ja vaikutusvaltaisilta, kansainvälisiltä järjestöiltä. Käsitteiden ympärillä ja niitä käyttäen on tehty runsaasti monitie- teistä tutkimusta esimerkiksi ekologian, antropologian, politiikantutkimuksen ja taloustieteen kentillä (kts. esim. Romano 2012; Newell & Mulvaney 2013). Analysoin diskurssien yhteneväisyyksiä käsitteiden kanssa ja hyödynnän vertailua hegemonisten piirteiden tunnistamiseen dis- kurseissa.

2.2.1 Vihreä kasvu

Vihreä kasvu on laajasti käytetty käsite, joka hahmottaa uusliberalistisen talousjärjestelmän ja ilmastopolitiikan välistä suhdetta. Käsitteellä ei ole yleispätevää määritelmää, mutta seuraavaksi käsittelen kaksi artikkelia, jotka esittelevät vihreän kasvun käsitteen keskeiset lähtökohdat.

Hickel ja Kallis (2020, 470) tarkastelevat artikkelissaan *Is Green Growth Possible?* kolmen kansainvälisen ilmastopolitiikan kannalta keskeisen järjestön vihreälle kasvulle antamia määritelmiä. Vihreään kasvuun liittyy ajatus talouskasvun ja luonnonvarojen käytön sekä kielteisten ympäristövaikutusten välisestä irtikytkennästä. OECD määrittelee vihreän kasvun taloudellisen kasvun ja kehityksen vaalimisena samanaikaisesti, kun varmistetaan, että luonnonvarat ovat tilassa, jossa ne voivat tukea ihmiskunnan hyvinvointia. Yhdistyneiden kansakuntien ympäristöohjelma (UNDP) käsittelee vihreän kasvun yhteydessä vihreää taloutta, jolla tarkoitetaan tulojen ja ihmisten hyvinvoinnin nousua samalla kun huomattavasti vähennetään ympäristöriskejä ja ekologista niukkuutta. Maailmanpankin määritelmä korostaa myös talouskasvua, johon kuuluu luonnonvarojen tehokas käyttö, saastumisen ja ympäristövaikutusten minimoiminen ja luonnonkatastrofien huomioonottaminen. (Em.)

Määritelmät eroavat toisistaan, mutta OECD:n, UNDP:n ja Maailmanpankin näkemykset vihreän kasvun toteuttamisen keinoista ovat samansuuntaiset. Teknologinen kehitys nähdään avaintekijänä talouden ekologisen tehokkuuden kehittämisessä. Järjestöt korostavat valtioiden roolia muutoksen nopeuttajina ja fasilitoijina, joiden tehtäviin kuuluu rajoitusten ja kannustimien tarjoaminen. (Hickel & Kallis 2020, 470.)

Hickelin ja Kalliksen (2020) tekemän tutkimuksen mukaan kansainvälisten järjestöjen havittelemaa vihreää kasvua, eli talouskasvun ja ympäristön kuormittamisen irtikytkentää ei ole mahdollista toteuttaa. Miksi vihreä kasvu on tästä huolimatta keskeinen ilmastopolitiikan hahmottamisen väline? Monien valtioiden ilmastopolitiikka perustuu oletukseen, että talouskasvua voidaan kehittää kestäväan suuntaan. Poliitiikan taustalla vaikuttavana ajatuksena on, että teknologian kehityksen kautta tuotantoprosesseista ja raaka-aineiden käytöstä tulee tehokkaampaa, jolloin niitä ei tarvitse kuluttaa yhtä paljon kuin aiemmin. Tutkimus ei tue tätä näkemystä, ja Hickel ja Kallis esittävät, että tutkimustulokset jätetään päätöksenteossa huomiotta sen vuoksi, että talouskasvusta irtisanoutuminen on poliittisesti niin hyväksymätöntä, että siitä luopuminen ei ole vaihtoehto. (Em.)

Kirjassaan ”*Climate Capitalism: Global Warming and the Transformation of the Global Economy*“ Newell ja Paterson (2010) vastaavat kysymyksiin siitä, voiko kapitalismi tarjota ratkaisuja ilmastonmuutoksen haasteille. Ilmastonmuutoksen taustalla olevat syyt ovat linkittyneet nykyisen kapitalistisen talousjärjestelmän ja siihen kuuluvien instituutioiden rakenteisiin. Newell ja Paterson esittävät, että kapitalismi ei tunne konseptia ”riittävä”, minkä vuoksi kasvu on jatkuvaa, ja ajautuu kriisiin, jos kasvu pysähtyy. (Em.)

Newell ja Paterson (2010) esittävät, että jonkinlainen ilmastokapitalismin muoto on rakenteilla valtioiden, ylikansallisten organisaatioiden ja ei-valtiollisten toimijoiden toimesta. Ilmentymästä muutoksesta on suosiota herättäneet hiilimarkkinat, joiden avulla saastuttamista pyritään hallitsemaan myymällä toimijoille lupia saastuttamiseen. Ilmastonmuutoksen aiheuttama uhka ohjaa joko hylkäämään kapitalistisen järjestelmän tai kasvun jatkamista niin, että se perustuu uusiutuvaan energiaan. Newell and Paterson esittävät, että ensimmäinen vaihtoehto ei ole realistinen saavuttaa lyhyellä aikavälillä, minkä vuoksi on aiheellista miettiä mitkä ovat mahdollisia talouskasvun ja energiantuotannon perusteita. Koska kapitalismi on konteksti, jossa etsimme ratkaisuja ilmastonmuutokselle, tulee kirjoittajien mukaan pystyä kuvitella sellainen kapitalismin muoto, jonka avulla voidaan ratkaista ilmasto- ja ympäristöongelmat. (Em.)

Lopuksi kokoan yhteen vihreän kasvun käsitteen lähtökohtaoletuksia, joita vasten tarkastelen diskurssien rakentumista hegemonisiksi tutkielman tulososiossa. Ilmastopolitiikkaa tehdään nykyisen, uusliberalistisen talousjärjestelmän ehdoilla, joihin liittyy oletus siitä, että talouskasvu ja ekologisesti kestävä politiikka on mahdollista sovittaa yhteen. Viimeinen keskeinen oletus on teknologisen kehityksen ja innovaatioiden roolin ilmastonmuutoksen ratkaisuna. Tulososiossa vertaan näitä oletuksia muodostamiini diskursseihin, ja arvioin diskurssien hegemonisuutta tarkastelemalla niitä suhteessa vihreän kasvun käsitteen lähtökohtaoletuksiin.

2.2.2 Oikeudenmukainen siirtymä

Oikeudenmukainen tai reilu siirtymä on muodostunut keskeiseksi ilmastopolitiikan aiheeksi viime vuosina. Tässä tutkielmassa käytän käsitettä oikeudenmukainen siirtymä johtuen siitä, että nimenomaan oikeudenmukaisuuteen viitataan aineistossa runsaasti. Antaakseni mahdolli-

simman kattavan ja samalla tiiviin kuvan keskustelusta, jota oikeudenmukaisen siirtymän käsitteestä käydään, käsittelen tässä alaluvussa kahta artikkelia, jotka kokoavat eri näkökulmia käsitteestä.

Wang ja Lo (2021) esittävät artikkelissaan näkökulmia, joita oikeudenmukaiseen siirtymään (*just transition*) liittyy. Katsauksen tuloksena on viisi teemaa, joiden yhteydessä oikeudenmukaista siirtymää on käsitelty. Käsittelen jokaisen teeman lyhyesti ja avaan oletuksia, joita teemoihin kuuluu. Ensimmäisenä näkökulmana on oikeudenmukaisen siirtymän tarkastelu työläisten asemaan ja toimeentuloon liittyvänä käsitteenä (*just transition as a labor-oriented concept*), joka ottaa huomioon ilmastopolitiikan seurauksena työmarkkinoiden rakennemuutoksen väliinputoajat, esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden parissa työtä tekevät. Oikeudenmukainen siirtymä monenlaisen oikeudenmukaisuuden viitekehyksenä (*just transition as an integrated framework for justice*) viittaa huomion kiinnittymiseen ilmasto-, energia- ja ympäristöoikeudenmukaisuuteen. Kolmantena näkökulmana esitetään oikeudenmukainen siirtymä teoriana sosiotekniselle siirtymälle (*just transition as a theory of socio-technological transition*), jolla tarkoitetaan sitä, että sosiaalisella oikeudenmukaisuudella olisi nykyistä keskeisempi rooli sosioteknisen rakennemuutoksen pohjana. Neljäs teema, jonka kautta käsitettä lähestytään tutkimuskirjallisuudessa, on oikeudenmukainen siirtymä hallinnollisena strategiana (*just transition as a governance strategy*). Näkökulmassa korostuu siirtymän johtamisen kysymykset, ja esimerkiksi laajan koalition tuki sekä yhteistyö paikallisten aloitteiden kanssa nähdään tärkeänä onnistuneen oikeudenmukaisen siirtymän johtamisen kannalta. Viimeisenä teemana Wang ja Lo nostavat oikeudenmukaisen siirtymän julkisena käsityksenä (*just transition as public perception*), millä viitataan siirtymäpolitiikan julkiseen hyväksymiseen ja siihen liittyviin asenteisiin. (Em.)

Wangin ja Lon (2021) artikkelin näkökulmista kaksi ovat omassa tutkielmassani relevantteja. Ne ovat oikeudenmukainen siirtymä työläisten asemaan ja toimeentuloon liittyvänä käsitteenä (*just transition as a labour-oriented concept*) sekä oikeudenmukainen siirtymä sosioteknisten muutosten perustuksena (*just transition as a theory of socio-technological transition*). Olen valinnut nämä kaksi näkökulmaa, sillä ne ovat olennaisia aineiston oikeudenmukaisuutta käsittelevien puheenvuorojen kannalta.

Heffron ja McCauley (2018) määrittelevät oikeudenmukaista siirtymää monitieteisestä näkökulmasta. Määritelmässä yhdistyy kolme näkökulmaa, jotka ovat ilmasto- (*climate*), energia-

(*energy*) ja ympäristöoikeudenmukaisuus (*environment*). Ilmasto-oikeudenmukaisuudessa tavoitteena on ilmastonmuutoksen sekä myönteisten että kielteisten seurausten yhdenvertainen jakautuminen ihmisoikeuksien näkökulmasta. Energiaoikeudenmukaisuudessa kiinnostus kohdistuu ihmisoikeuksien toteutumiseen jokaisessa energiantuotannon ja -käytön vaiheessa. Ympäristöoikeudenmukaisuus keskittyy kansalaisten yhdenvertaisuuden toteutumiseen ilmastopolitiikan suunnittelun ja käytännön osalta. Heffron ja McCauley ottavat kantaa näiden näkökulmien yhdistämisen puolesta ja osoittavat, että selkeä oikeudenmukaisen siirtymän määritelmä tekee sen tavoittelemisesta saavutettavampaa. (Em.)

Oikeudenmukainen siirtymä on monipuolinen käsite, jota käytetään kuvaamaan erilaisia käsitteitä siitä, miten yhdenvertaisuus turvataan suurten rakenteellisten muutosten edessä. Huttunen ja Rekola (2021, 154–155) tuovat esille, että käsite ei ole ongelmaton. Joissain yhteyksissä oikeudenmukaisen siirtymän käsitettä käytetään vastustamaan vihreää siirtymää oikeudenmukaisuuden nimissä (em.). Saastuttavilla aloilla työskentelevien toimeentulo on ilmastopolitiikan kautta uhattuna (Koskinen, Paananen & Pirinen 2023), mikä esitetään tämän tutkielman aineistossa epäoikeudenmukaisena.

Oikeudenmukaisen siirtymän käsite perustuu olettamuksiin ilmastonmuutoksesta ja ilmastopolitiikasta, ja tulososiossa tarkastelen näitä oletuksia suhteessa aineiston puheenvuoroihin. Keskeinen oletus, joka liittyy oikeudenmukaisen siirtymän käsitteeseen, on se, että ihmisten hyvinvointi ei arvona ole alisteinen suhteessa ilmastonmuutoksen pysäyttämiseen. Ilmastopolitiikka on tärkeää, mutta sitä tulee toteuttaa niin, että muutoksen myönteiset ja kielteiset vaikutukset jakautuvat oikeudenmukaisesti ja ihmisoikeudet toteutuvat. Tärkeänä oletuksena oikeudenmukaisen siirtymän käsitteessä on ajatus ilmastopolitiikan toteuttamisesta yhteistyössä niiden toimijoiden kanssa, joiden toimeentuloon ja elämänlaatuun päätökset vaikuttavat, eikä yksin poliittisten päättäjien sanelemana.

2.2.3 Kohtuutalous

Kohtuutalous tunnetaan englanninkielisessä tutkimuksessa *degrowth*-käsitteenä, ja sitä käytetään sekä tutkimuksessa että kuvatessa yhteiskunnallista liikettä (SLL 2015, 5). Käsitteen taustalla on ajatus talouskasvun ja ympäristön kestävyuden yhteensovittamisen mahdottomuudesta (Martinez Alier 2009). Yhdistävä tekijä erilaisille suuntauksille on kriittisyys kasvun vaatimusta kohtaan, ja yhtenä keskeisenä pyrkimyksenä kohtuutaloudessa on politisoida talouspolitiikkaa, jonka lähtökohdat esitetään itsestään selvinä valtavirtakeskusteluissa (SLL 2015, 5).

Seuraavaksi esittelen Akbulutin jäsenystä kohtuutalouden käsitteestä sekä osuvan lainauksen Suomen luonnonsuojeluliiton verkkosivuilta, jotka yhdessä tuovat esille käsitteen tutkielman kannalta olennaisia piirteitä.

Akbulutin (2021) mukaan kohtuutaloudella tarkoitetaan tarkan politiikan sijaan tapaa kuvitella tulevaisuuden yhteiskuntaa, taloutta ja luontoa. Yleisen käsityksen mukaan kohtuutaloudella tarkoitetaan materiaalisen toiminnan vähentämistä määrällisesti, mutta siihen kuuluu myös tuotannon ja toimintatapojen laadullinen muuttaminen. Sen lisäksi, että tuotetaan vähemmän, rakennetaan uudelleen järjestelmät, joilla raaka-aineet ja energia liikkuvat yhteiskunnassa. Kyseessä on kuitenkin tätä laajempi muutos, johon kuuluu tiiviisti talouden uudelleenpolitisointi ja kasvutalouden ideologian kyseenalaistaminen. Kohtuutalous haastaa nykyisiä itsestäänselvyyksiä taloudesta, kuten tehokkuuden ja voiton maksimoinnin, ja kyseenalaistaa taloudellisen ajattelun näennäistä objektiivisuutta. Käsitettä on kritisoitu sen eurosentrisistä lähtökohdista, ja Akbulut ehdottaa näkökulmaa, jossa kohtuutalous nähdään rinnakkaisena tulevaisuuden kuvittelemisen työkaluna muiden, globaalissa etelässä kehitettyjen, käsitteiden kanssa, eikä ainoana oikeana tapana hahmottaa kestävästä ilmasto- ja ympäristöpolitiikkaa. (Em.)

Suomen luonnonsuojeluliiton (SLL) verkkosivuilla kohtuutaloudesta on kirjoitettu:

”Kohtuutalouden peruslähtökohtana on, että maapallon kantokyky luo reunaehdot, joihin talouden on sopeuduttava. Tavoitteena on talousjärjestelmä, joka tuottaa oikeudenmukaista hyvinvointia ympäristön asettamissa rajoissa. Kohtuutalous suhtautuu kriittisesti talouskasvun ideologiaan ja kyseenalaistaa talouden kulttuurisen ylivallan. Se tavoittelee järjestelmää, jossa hyvinvointi pystytään turvaamaan talouskasvusta ja globaalista kilpailukyvyistä huolimatta.”

Kohtuutalous eroaa kahdesta muusta valitusta käsitteestä siinä, että se ei edusta valtavirtapuhetta, jossa ilmastopolitiikkaa suunnitellaan ja toteutetaan talouskasvun ja markkinalähtöisen järjestelmän ehdoilla. Kohtuutalouden käsite perustuu erilaisiin oletuksiin ilmastonmuutoksesta ja ilmastopolitiikasta. Ominaista käsitteessä on se, ettei se ole konkreettinen toimintaehdotus, vaan laajempi ajattelutapa, joka pyrkii avaamaan mielikuvituksen muille mahdollisille tulevaisuuksille talouden ja hyvinvoinnin järjestämisessä. Lähtökohta oletus on, että talouden tulisi palvella ilmastonmuutoksen pysäyttämistä eikä päinvastoin. Talouskasvua ei nähdä yhteensopivana ekologisen kestävyuden kanssa ja elämäntavat sekä kulutus tulisi järjestää niin, että ne toteutuvat ilmaston ja ympäristön kantokyvyn ehdoilla.

3 Aineisto ja tutkimusmenetelmä

Viranomaisten puheenvuoroille on tyypillistä, että asiat esitetään yksiselitteisinä, ja pyritään luomaan kuvaa siitä, että omat esitetyt näkemykset ovat oikeita (Juhila 2016, 145). Diskurssi-analyysin avulla tehdään näkyviksi tapoja, joilla itsestäänselvyydet rakentuvat. Tutkimuskysymykseni ovat: *Millaisia faktuaalistamisstrategioita ilmastopolitiikkaa koskevassa eduskunta-keskustelussa hyödynnetään? Miten tähän keskusteluun liittyvät diskurssit muodostuvat hegemonisiksi ja miten vaihtoehtoiset diskurssit rakentuvat?* Lähestyn näitä kysymyksiä kriittisen diskurssianalyysin pohjalta. Vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen tunnistamalla kansanedustajien puheenvuorojen faktuaalistamisstrategioita, joiden avulla diskursseista luodaan vakuuttavia ja itsestään selviä. Toiseen kysymykseen vastaan pohtimalla miten diskurssit muodostuvat hegemonisiksi tai vaihtoehtoisiksi verraten niitä vihreän kasvun, oikeudenmukaisen siirtymän ja kohtuutalouden käsitteiden lähtökohtaletuksiin.

3.1 Aineisto

Eduskunta on keskeinen yhteiskunnallisen keskustelun areena, minkä vuoksi siellä käytyjä keskusteluja on mielekästä tutkia. Olen valinnut aineistoksi helmikuussa 2023 käydyt eduskunta-keskustelut (Eduskunta 2023), jossa kansanedustajat käsittelevät keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaa (Ympäristöministeriö 2022). Valtioneuvoston verkkosivujen mukaan valtioneuvostolla voidaan tarkoittaa useampaa eri asiaa, mutta aineistossa valtioneuvostolla tarkoitetaan pääministeristä ja muista ministereistä koostuvaa maan hallitusta (Valtioneuvosto). Valtioneuvosto antaa eduskunnalle selontekoja asioista, jotka liittyvät hallintoon tai maan kansainvälisiin suhteisiin. Yleensä selonteko lähetetään valiokuntaan, jonka jälkeen kansanedustajat käsittelevät asiaa valiokunnan mietinnön pohjalta. (Valtioneuvosto.) Tutkielman aineistossa kansanedustajat käsittelevät keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikkaa valiokunnan mietinnön pohjalta.

Tutkielman aineistoksi on valikoitunut kansanedustajien puheenvuorot, joiden ideologisia ja yhteiskunnallisia seurauksia ymmärtääkseen tulee kiinnittää huomiota puheenvuorojen arkielämän keskusteluista eroavaan luonteeseen. Eduskuntasalissa käydyt keskustelut ovat selkeärakenteisia, ja keskustelun kulku on etukäteen suunniteltu ja institutionalisoitunut. Puheenvuorot ovat suunniteltuja sekä sisällöltään että esittämisaikajankohdaltaan lukuun ottamatta vastauspuheenvuoroja. Aineistolainauksista rajaan pois kansanedustajien nimet ja puoluetustat, jotta

lukijan huomio kiinnittyisi diskursseihin, eikä henkilöihin, jotka niitä ovat rakentamassa. Diskurssianalyysi tutkii sosiaalisia käytäntöjä, eikä sen tarkoituksena ole selvittää puhujien motiiveja tai pyrkimyksiä, vaan tarkastella, miten diskurssit rakentuvat (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016b, 43).

Analyysiosiossa hyödynnän lainauksia aineistosta, ja olen valinnut lainauksia, jotka esittävät mahdollisimman selkeästi niitä piirteitä, joihin haluan analyysissä kiinnittää huomiota. Olen valinnut analyysiosioon lainauksia, joissa faktuaalistamisstrategioiden käyttö on runsasta ja tunnistettavaa sekä lainauksia, jotka sanoittavat muodostamieni diskurssien keskeistä sisältöä. Lisäksi olen käyttänyt lainauksia, jotka poikkeuksellisen osuvasti esittää, miten tietty diskurssi rakentuu hegemoniseksi.

3.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä käytän diskurssianalyysiä, joka pyrkii analysoimaan sosiaalisen todellisuuden rakentumista sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016a). Jokinen (2016, 251–252) kuvailee sosiaalista konstruktionismia diskurssianalyysin teoreettisena kotina. Sosiaalisen konstruktionismin teoria perustuu ajatukseen kielen ja ei-lingvistisen todellisuuden erottamattomuudesta. Tavat merkityksellistää asioita syntyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, ja merkityksellistämisen prosesseissa asioille annetut merkitykset sekä vakiintuvat että rakentuvat uusiksi. Tätä kautta kielenkäyttö ei ainoastaan kuvaa todellisuutta, vaan rakentaa ja muokkaa sitä. (Em.) Diskurssien tutkiminen on merkityksellistä sen vuoksi, että ilmastonmuutoksesta puhuttaessa hyödynnetyt diskurssit ovat vuorovaikutuksessa sen todellisuuden kanssa, jossa ilmastopoliittisia päätöksiä tehdään.

Omassa tutkielmassani nojaudun vahvasti kriittiseen diskurssianalyysiin. Jokinen ja Juhila (2016, 300–301) kertovat, että "kriittisen diskurssianalyysin lähtökohtana on yleensä oletus joidenkin alistussuhteiden olemassaolosta ja tutkimuksen tehtäväksi asettuu niiden kielellisten käytäntöjen tarkastelu, joilla näitä suhteita ylläpidetään ja oikeutetaan." Kriittinen diskurssianalyysi kohdistaa huomion siihen, miten hegemoniset diskurssit ohjaavat päätöksiä ja toimintaa (Kallinen & Kinnunen). Näiden piirteidensä vuoksi kriittinen diskurssianalyysi soveltuu hyvin poliittisen puheen analysointiin, sillä sen avulla tuodaan esille vakuuttavan puheen laajempia seurauksia, joita poliittisten toimijoiden puheella on.

Tarkastelen diskurssien retorisen vakuuttavuuden muodostumista tekemällä näkyväksi puheenvuoroissa rakentuvia faktuaalistamisstrategioita. Juhila (2016, 146–147) määrittelee faktuaalistamisstrategian vakuuttelun muodoksi, jota ”käyttämällä jonkin tiedon totuusarvosta tulee niin suuri, että kyseinen versio vaikuttaa itsestään selvältä ja ainoalta oikealta”. Valtasuhteet ja vallankäyttö tulee näkyväksi faktuaalistamisstrategioiden tunnistamisen avulla, sillä näennäisesti ainoiden oikeiden faktojen esittäminen on vallankäyttöä (em.). Viranomaispuheelle on tyypillistä esittää näkemykset kiistattomina (em.), ja faktuaalistamisstrategioiden hyödyntäminen on mielekäs tapa tehdä näkyväksi niitä oletuksia ja viitekehyksiä, jotka rakentuvat esimerkiksi tutkielman aineiston puheenvuoroissa itsestään selviksi.

Faktuaalistamisstrategioiden tunnistamisen lisäksi tarkastelen hegemonisen diskurssin piirteitä aineistosta vertaamalla puheenvuoroja kolmeen ilmastopolitiikkaan liittyvään käsitteeseen; vihreä kasvu, oikeudenmukainen siirtymä ja kohtuutus. Jokisen ja Juhilan mukaan (2016b, 77–85) hegemoniset diskurssit voidaan määritellä itsestään selvinä ja vaihtoehdottomina näyttäytyviä diskursseina, jotka ovat näiden piirteiden seurauksena muodostuneet ikään kuin instituutioiksi. Kirjoittajat tuovat esille, että tutkija voi ottaa tehtäväkseen nostaa esille vaihtoehtoisia diskursseja (em. 103), mikä luo tilaa kirjavalle puheelle esimerkiksi ilmastonmuutoksesta ja ilmastopolitiikasta. Hegemonisten diskurssien ilmenemisen kuvailun lisäksi analysoin aineistoissa esiin nousevia vaihtoehtoisia diskursseja, jotka kyseenalaistavat valtavirtaisia ja itsestään selvinä näyttäytyviä näkemyksiä ilmastopolitiikasta. Jokinen ja Juhila (2016a, 178) tuovat esille, että ”on hyödyllistä analysoida sellaista puhetta, joka ensikuulemalta ei vaikuta asioita suhteellistavalta ja problematisoivalta ollenkaan. Kun faktuaalistamisen konstruktivisuus ja sen vastapuhe ei tule muuten näkyviin, voi tutkija kaivaa sen esiin.”

3.3 Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimuseetiikkaan kuuluu hyvät tieteelliset menettelytavat, joista olennaista kandidaatintutkielmassa on opinnäytetyön suorittaminen käyttäen huolellisuutta jokaisessa työvaiheessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvän tieteellisen käytännön ohjeissa (2023) kerrotaan, että tieteellisen työn tekemisessä huolellinen suunnittelu, toteutus ja dokumentointi kuuluvat hyviin tieteellisiin menettelytapoihin. Perusteellinen aiempaan tutkimukseen perehtyminen ja asiallinen, tarkka viittaaminen kuuluu eettiseen tieteellisen työn tekemiseen. Olen sitoutunut tässä esiteltyihin toimintatapoihin omassa tutkielmassani. Vastuullinen tietojen käsittely

ja käytön suunnittelu tutkimusaineiston kohdalla on keskeinen osa tutkimusetiikkaa. (Em.) Tämän tutkielman aineisto, eli kansanedustajien puheenvuorot, ovat julkisia, minkä vuoksi suostumuksia ei ole tarvinnut kerätä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu aineiston kunnioittava käyttö, ja olen sitoutunut käsittelemään aineistoa huolellisesti ja kunnioittavasti.

4 Tulokset

Tutkielmassa on kaksi analyysin tasoa, joiden pohjalta vastaan tutkimuskysymyksiin: *Millaisia faktuaalistamisstrategioita ilmastopolitiikkaa koskevassa eduskuntakeskustelussa hyödynnetään? Miten tähän keskusteluun liittyvät diskurssit muodostuvat hegemonisiksi ja miten vaihtoehtoiset diskurssit rakentuvat?* Tunnistin keskeisistä muodostamistani diskursseista faktuaalistamisstrategioita. Tämän lisäksi analysoin, miten muodostamani diskurssit muodostuvat hegemonisiksi tai vaihtoehtoisiksi diskursseiksi. Hegemonisten ja vaihtoehtoisten diskurssien analyysin pohjaksi olen valinnut kolme ilmastopolitiikkaa eri näkökulmista tarkastelevaa käsitettä, jotka ovat vihreä kasvu, oikeudenmukainen siirtymä ja kohtuutalous. Vihreä kasvu ja oikeudenmukainen siirtymä edustavat hegemonisia diskursseja, ja kohtuutalous edustaa vaihtoehtoista diskurssia. Aineiston kansanedustajien puheenvuoroista on tunnistettavissa diskursseja, jotka pohjaavat näiden käsitteiden lähtökohtaletuksiin yhteiskunnasta, taloudesta, ilmastopolitiikasta ja näiden välisistä suhteista. Tässä osiossa esittelen keskeiset havaintoni faktuaalistamisstrategioiden käytöstä sekä diskurssien yhteyksistä keskeisiin käsitteisiin.

4.1 Toimintaympäristön muutos -diskurssi

Kansanedustajat käsittelevät puheenvuoroissaan politiikassa tapahtunutta laajaa toimintaympäristön muutosta, jonka seurauksena konteksti, jossa politiikkaa tehdään, on muuttunut. Vaikuttavina tapahtumina esitetään erityisesti Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, energiakriisi, talouskriisi ja Suomen hiilinielujen romahtaminen. Toimintaympäristön muutosta käytetään retoriikkana sekä entistä kunnianhimoisemman ilmastopolitiikan perustelemiseksi että nykyisistä ilmastotavoitteista luopumiseksi. Toimintaympäristön muutos asettaa aiemmin tehdyt ilmastopoliittiset suunnitelmat uuteen valoon, ja muutoksen takia suunnitelmat esitetään olevan päivityksen tarpeessa. Ensimmäisessä otteessa käsitellään Ympäristövaliokunnan näkemystä keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta.

OTE 1: ”Valiokunta korostaa kuitenkin, että tilannekuva on muuttunut kokonaisuudessa tavalla, joka edellyttää esitettyjen arvioiden nopeaa tarkistamista. Tilanne on muuttunut muun muassa energiakriisin suhteen Venäjän hyökättyä Ukrainaan sekä siksi, että on irtauduttu Venäjän energiasta. On tapahtunut markkinoiden toimintaan, huoltovarmuuteen ja energian riittävyyteen tapahtuneita muutoksia. Sitten myös Suomen maankäyttösektorista on tullut päästölähde nielun sijaan, ja sen myötä ilmastopolitiikan suunnitteluasiakirjojen perusta täytyy muuttaa.”

Otteessa 1 esitetään viimeaikaisia muutoksia, joiden myötä ”ilmastopolitiikan suunnitteluasiakirjojen perustaa täytyy muuttaa”. Suunnitelmassa tehtävien muutosten tarve rakentuu faktuaaliseksi vaihtoehdottomuusstrategian ja kiireellisyysstrategian kautta. Vaihtoehdottomuusstrategialla osoitetaan, että ”asiat on järkevää järjestää vain yhdellä tavalla” (Juhila 2016, 157). Otteessa suunnitteluasiakirjojen muutos rakentuu pakolliseksi toiminnaksi, jotta alkuperäisiin tavoitteisiin on mahdollista päästä. Poliitikantekijöiden päätökset reagoida toimintaympäristön muutokseen rakentuvat vaihtoehdottomuusstrategian myötä välttämättömiksi ja kyseenalaistamattomiksi. Itse nimeämälläni faktuaalistamisstrategialla, kiireellisyysstrategialla, tarkoitan retorista keinoa, joka korostaa rajoittunutta käytössä olevaa aikaa ja tarvetta kiireelliselle reagoimiselle. Kiireellisyysstrategia linkittyy aiemmin esiteltyyn vaihtoehdottomuusstrategiaan, sillä se vahvistaa mielikuvaa vaihtoehdottomuudesta, mutta liittyy sitä vahvemmin aikaan ja paikkaan. Ensimmäisessä otteessa kiireellisyysstrategiaa käytetään yhdessä vaihtoehdottomuusstrategian kanssa niin, että toimintaympäristön muutos ”edellyttää esitettyjen arvioiden nopeaa tarkistamista”. Strategioita hyödyntäen ilmastopolitiikan vaikuttavuudesta huolehtiminen muutosten keskellä rakentuu vakuuttava tapa toimia.

Toimintaympäristön muutokseen vedotaan aineistossa myös ilmastopoliittisten tavoitteiden maldamiseksi. Muuttuneiden olosuhteiden takia ilmastonmuutos ei näyttäydy prioriteettina muiden kriisien rinnalla. Otteessa 2 hiilineutraaliuden tavoitevuotta 2035 kritisoidaan, ja vedotaan siihen, että monien kriisien ja muutosten vuoksi tavoitevuotta tulisi lykätä kauemmas:

Otteessa 2: ”Käsitlemme ilmastopolitiikan suunnitelmia kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa vuonna 2035, mutta ehdottomasti kyllä kannattaisi tätä vuosilukua lykätä, kun tilanne on muuttunut siitä, kun hallitusohjelmat on tehty. Tilanne on muuttunut aika paljon. On tullut sotaa ja on tullut energiakriisiä ja monta muuta asiaa, mitkä vaikuttavat tähän tulevaisuuteen.”

Otteessa 2 olen tunnistanut faktuaalistamisstrategiaksi kvantifioivan strategian. Sekä tarkat luvut että suurpiirteinen määrällistäminen rakentaa puheenvuoroja vakuuttavammiksi (Juhila 2016, 161). Otteessa 2 kvantifiointi on ei-numeerista, ja se kohdistuu ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kriiseihin. Tilanteen esitetään muuttuneen ”paljon” ja sodan ja energiakriisin lisäksi on tullut ”monta muuta asiaa”, joiden takia hiilineutraaliustavoitetta tulisi lykätä. Kvantifioivaa strategiaa hyödyntäen ilmastopolitiikasta rakentuu alisteinen suhteessa muihin maailman kriiseihin.

Olen analyysissä yhdistänyt toimintaympäristön muutos -diskurssiin turvallisuuteen liittyvän puhettavan. Syy siihen, että nostan sen erityisellä tavalla esiin aineistosta, on se, että turvallisuutta käsittelevissä puheenvuoroissa faktuaalistamisstrategioiden hyödyntäminen ja retorinen vakuuttelu on voimakasta. Puhetavalla perustellaan sekä fossiilisista polttoaineista irtautumista että huoltovarmuuden kehittämistä ilmastopolitiikan kustannuksella. Seuraavassa otteessa korostetaan, että fossiilisista polttoaineista irtautuminen on Suomen turvallisuuden kannalta tärkeää:

OTE 3: ”[...] kun vähän vajaa vuosi sitten Venäjä aloitti suurhyökkäyksen Ukrainaan, olemme oppineet, että ilmastotoimet ovat paitsi sivilisaation tulevaisuuden perustamista myös perinteisessä mielessä turvallisuustekijä, kun ripeasti irtaudumme riippuvuudesta fossiilisista polttoaineista.”

Otteessa 3 tuodaan esiin Venäjän hyökkäys Ukrainaan, ja puolustetaan kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa vetoamalla turvallisuuteen kahdella ulottuvuudella. Yhtäältä se esitetään sivilisaation tulevaisuuteen liittyvänä tekijänä ja toisaalta ”perinteisenä turvallisuustekijänä”. Suomen energiansaannin riippuvuudesta Venäjään rakentuu uhka suomalaisen yhteiskunnan turvallisuudelle. Faktuaalistamisstrategiaksi muodostuu sosiaalisiin normeihin tukeutuva strategia, jonka avulla ”asiantiloja ja tapahtumia faktuaalistetaan tukeutumalla yhteisesti jaettuuihin sosiaalisiin normeihin” (Juhila 2016, 165). Huoli turvallisuudesta, etenkin yhdistettynä mielikuviin konfliktista Venäjän kanssa, yhdistää suurta osaa suomalaisista äänestäjistä ja kansanedustajista. Vetoamalla sosiaaliseen normiin, ajatukseen Venäjästä turvallisuusuhkana, puheenvuoro faktuaalistaa fossiilisia polttoaineita turvallisuustekijänä.

Muiden muutosten joukossa on Suomen hiilinielujen niin kutsuttu romahtaminen. Täysistunnon aikaan hiilinielujen romahtamisesta julkaistiin paljon kirjoituksia (kts. Yle 2022), ja aihe nousee pintaan myös aineiston puheenvuoroissa:

OTE 4: ”Maankäyttösektorilla on saatava tieteeseen pohjaavia uudistuksia aikaan nopeasti. Hiilinielujen tila on tutkijoiden mukaan romahtamassa, ja siksi meidän on huolehdittava metsien ja maaperän hiilensidonnasta.”

Otteessa 4 faktuaalistamisstrategioiksi muodostuvat vaihtoehdottomuus-, kiireellisyys- ja asiantuntijuusstrategia. Ilmaisut kuten ”on saatava” ja ”on huolehdittava” korostavat vaihtoehdottomuutta, ja ne rakentavat vakuuttavaksi sitä, että metsien ja maaperän hiilensidonta on ainoa tapa vaikuttaa hiilinielujen romahdukseen. Otteessa 4 kiireellisyyttä rakentavat ilmaisut ”nopeasti” ja ”romahtamassa”, joista molemmat kehottavat ilmastopolitiikan edistämiseen kunnianhimoisella aikataululla. Asiantuntijuusstrategialla tarkoitetaan vakuuttamista, joka perustuu

omaan tai muiden ihmisten erityisasiantuntijuuteen (Juhila 2016, 170). Otteessa 4 tutkijat rakentuvat ilmastonmuutoksen ja ilmastopolitiikan asiantuntijoiksi, ja heidän lausuntoihinsa nojautuminen on kyseenalaistamatonta. Tutkijat näyttäytyvät todellisuuden välittäjinä, ja toiminta esitetään tieteeseen pohjautuvana. Otteessa maankäyttösektorista rakentuu avaintekijä ilmastopolitiikassa ja hiilensidonnasta keskeinen työkalu päästöjenvähentämisessä onnistumiseksi.

4.1.1 Toimintaympäristön muutos, vihreä kasvu ja oikeudenmukainen siirtymä

Muodostamani diskurssi muodostuu osittain hegemoniseksi. Diskurssissa on yhteisiä piirteitä vihreän kasvun ja oikeudenmukaisen siirtymän käsitteiden kanssa, ja näitä ja havainnollistavaa lainausta tarkastelemalla kuvaan diskurssin suhdetta hegemonisuuteen. Otteessa 5 ilmastopolitiikka esitetään alisteisena taloudelliselle tilanteelle:

OTE 5: ”On huomionarvoista, että vallitseva maailmantilanne ja synkät pilvet talouden, työllisyyden ja ylipäättään suomalaisten pärjäämisen yllä tekevät ilmastovoitteista entistä epärealistisempia.”

Otteessa 5 taloudelliset tekijät kuten työllisyys sekä ”suomalaisten pärjääminen” esitetään ehtoja asettavina olosuhteina, joissa ilmastopolitiikkaa tulisi hidastaa. Talouslähtöinen näkökulma viittaa vihreän kasvun käsitteeseen, jonka lähtökohta on ilmastopolitiikan tekeminen nykyisen, uusliberalistisen talousjärjestelmän ehdoilla. Vihreän kasvun käsitteen lisäksi myös oikeudenmukainen siirtymä on yhdistettävissä toimintaympäristön muutos -diskurssiin. Oikeudenmukaisen siirtymän lähtökohtaoletuksiin kuuluu ilmastopolitiikan seurausten yhdenvertainen jakautuminen eri ryhmien kesken sen sijaan, että tietyt ryhmät maksaisivat muita kalliimmin vihreästä siirtymästä. Puheenvuoroissa esitetään paljon viimeaikaisia muutoksia, jotka lisäävät esimerkiksi tuottajien ja kansalaisten haasteita. Puhumalla ”suomalaisten pärjäämisestä” vedotaan siihen, että ilmastopolitiikan ei tulisi heikentää kansalaisten mahdollisuuksia selviytyä. Oikeudenmukaisessa siirtymässä on kyse vaikuttavan ilmastopolitiikan tekemisestä niin, että sen seuraukset ja kustannukset ovat oikeudenmukaisesti jakautuneita. Vaikka otteessa 5 epäsuorasti viitataan oikeudenmukaisuuteen, ei se vertaudu oikeudenmukaisen siirtymän käsitteeseen, sillä otteessa ihmisten hyvinvointi ja ilmastopolitiikan edistäminen esitetään olevan ristiriidassa keskenään. Oikeudenmukaisen siirtymän taustalla vaikuttaa sen sijaan ajatus ilmastopolitiikan edistämisestä huolehtien samanaikaisesti ihmisten hyvinvoinnista.

Toimintaympäristön muutos -diskurssi ei ole suoraan verrattavissa vihreän kasvun tai oikeudenmukaisen siirtymän käsitteisiin. Käsitteiden hyödyntäminen diskurssin valta-aseman tarkastelussa tekee näkyväksi diskurssin joitain hegemonisia piirteitä, esimerkiksi talouskeskeisyyden.

4.2 Talouden ehdoilla -diskurssi

Talouden ehdoilla -diskurssin muodostavat puhetavat, jotka lähestyvät ilmastopolitiikkaa uusliberaalin talousjärjestelmän asettamista ehdoista käsin. Tyypillisinä reunaehtoina politiikalle esitetään talouskasvu ja markkinatalouden logiikan mukaileminen. Yksi diskurssin keskeisistä käsitteistä on kilpailukyky, ja kunnianhimoinen ilmastopolitiikka esitetään sekä sen uhkana että elinehtona. Oteessa 6 ilmastopolitiikkaa kritisoidaan ylilyönnistä, joka kostautuu kilpailukyvyn heikkenemisenä:

*OTE 6: ”Puolue X*¹ eivät ole kiristystoimiin valmiita, etenkin kun jo nyt on myös tiedossa, että osaltaan vihreä siirtymä on heikentänyt Suomen kilpailukykyä, mikä on johtanut siihen, että olemme menettäneet laajasti tuotantoa muihin maihin.”*

Kunnianhimoinen ilmastopolitiikka rakentuu oteessa Suomen kilpailukykyä heikentäväksi asiantuntijuusstrategian ja kvantifioivan strategian kautta. Ilmaisulla ”jo nyt on myös tiedossa” viitataan joko puhujan tai jonkin ulkopuolisen tekemään asiantuntevaan arvioon kilpailukyvyn heikkenemisestä. Tuotannon ”laaja” menettäminen muihin maihin liitetään vihreän siirtymän seuraukseksi. Ilmaisussa hyödynnetään kvantifioivaa strategiaa ei-numeerisesti kuvaamalla tuotannon menetystä ”laajaksi”. Oteessa 6 vihreän siirtymän taloutta heikentävä vaikutus rakentuu faktaksi. Toiset diskurssin puhetavat esittävät kunnianhimoisen ilmastopolitiikan Suomen kilpailukyvyn ehtona.

OTE 7: ”Aivan sama keskustelu on nyt käynnissä tämän ilmastonmuutoksen suhteen, vaikka taloustiedekin on jo kolmisenkymmentä vuotta sitten osoittanut, että kun ympäristövaatimukset tiukkenevat, niin sen maan, jossa ympäristövaatimukset tiukkenevat, kilpailukyky paranee eikä heikkene. Mutta tämä väite on joku ihme zombi, joka aina vain pomppaa, että kunnianhimoinen ympäristöpolitiikka haittaisi taloutta, vaikka jopa Elinkeinoelämän keskusliitto sanoo tänä päivänä toisin.”

Oteessa 7 nojataan monipuolisesti asiantuntijuusstrategiaan. Ympäristövaatimusten tiukkeneamisen myönteiset vaikutukset kilpailukykyyn esitetään ilmeisenä asiana ilmaisuilla ”aivan sama keskustelu” ja ”vaikka taloustiedekin on jo”. Viittaus taloustieteisiin lisää vakuuttavuutta

¹ *-merkillä viitataan kohtaan, jossa puolueen nimi on muutettu.

ja otteen lopussa Elinkeinoelämän keskusliitto esitetään talousasioiden asiantuntijana. Asiantuntijuusstrategialla rakennetaan faktaa siitä, että vihreä siirtymä on maan kilpailukykyä vahvistava tekijä. Myös otteessa 8 hyödynnetään asiantuntijuusstrategiaa asettamalla Elinkeinoelämä ja suomalaiset vientiyrietykset asiantuntijan asemaan ja korostamalla toimijoiden välistä konsensusta:

OTE 8: ”Joka tapauksessa selvää on, että tämä hiilineutraaliustavoite, jonka Suomi on asettanut ja johon ollaan sitouduttu, on Suomelle iso vahvuus. Elinkeinoelämä ja suomalaiset vientiyrietykset ovat hyvin yksituumaisia siitä, että tämä on kilpailuvaltti globaaleilla markkinoilla ja tästä halutaan pitää kiinni. Vihreä kasvu on Suomelle miljardiluokan mahdollisuus, ja Suomella on mahdollisuus saada sen kautta merkittäviä investointeja lähivuosina.”

Otteen 8 viimeisessä lauseessa hyödynnetään sekä kvantifioivaa strategiaa että vaihtoehdottomuusstrategiaa. Vihreä kasvu esitetään Suomen kannalta ”miljardiluokan” mahdollisuutena, millä korostetaan vihreän kasvun painoarvoa tulevaisuuden markkinoilla. Kyseinen lainaus tekee näkyväksi voimakkaan talouslähtöisen puhutavan, kun hiilineutraaliustavoitetta perustellaan kilpailukyvyyn ja talouden näkökulmasta. Otteessa hiilineutraaliustavoite esitetään käytännössä ainoana järkevänä tapana lähestyä ilmastopolitiikkaa kilpailukyvyyn näkökulmasta, ja tätä kautta otteessa hyödynnetään vaihtoehdottomuusstrategiaa. Diskurssiin kuuluvat kilpailukykypuheen lisäksi puhutavat, jotka korostavat ilmastopolitiikan alisteisuutta suhteessa talouden asettamiin ehtoihin. Otteessa 9 vedotaan talouden asettamien ehtojen priorisointiin ilmastotavoitteiden edelle:

OTE 9: ”Me voimme mennä normaalissa teknologian kehittymisen mukaisessa aikataulussa kohti sitä tavoitetta, että päästään hiilineutraaliin Suomeen ja hiilineutraaliin muuallakin, mutta sen täytyy tapahtua talouden, tekniikan kehittymisen ja järjen määräämässä aikataulussa eikä jonkun mukaan kunnianhimoisemman tavoitteen saavuttamiseksi, josta meille ei mitään palkintoa tule.”

Otteessa 9 hyödynnetään vaihtoehdottomuusstrategiaa rakentamaan vakuuttavaksi tekniikka- ja talouslähtöistä ilmastopolitiikkaa. Vaihtoehdottomaksi muodostuu ilmastopolitiikan suunnittelu ”talouden, tekniikan kehittymisen ja järjen määräämässä aikataulussa”. Kunnianhimoinen ilmastopolitiikka esitetään irrationaalisena ja kannattamattomana toimintana, ja ainoaksi varteenotettavaksi vaihtoehdoksi jää talouden ehdoilla tehtävä ilmastopolitiikka. Faktuaalistamisstrategian kautta ilmastotavoitteet ja -politiikka rakentuvat alisteisiksi suhteessa talouden asettamille ehdoille.

4.2.1 Talouden ehdoilla, vihreä kasvu ja oikeudenmukainen siirtymä

Talouden ehdoilla -diskurssi rakentuu aineistossa hegemoniseksi ja vertautuu valtavirtapuheeseen talouden ja ilmastopolitiikan yhteensovittamisesta. Tarkastelen diskurssin hegemonisuutta vihreän kasvun käsitteen avulla, jonka ydinajatus on se, että talouskasvua voi toteuttaa ekologisesti kestäväällä pohjalla. Talouden ehdoilla -diskurssin yhteyttä vihreän kasvun lähtökoh- taoletuksiin on helppo havaita aineistosta:

OTE 10: ”Hyvä asia kuitenkin on se, että päästöjen vähentämisessä edetään ja on onnistuttu osoittamaan, että talouskasvu ja päästöjen vähentäminen voidaan kytkeä irti toisistaan eli samaan aikaan voidaan tavoitella talouskasvua ja työpaikkoja ja vähentää päästöjä. Tämä on erittäin hyvä uutinen, ja kuten tässä on monessa pu- heenvuorossa kuultu, niin se myös tuo Suomeen työtä ja yrittäjyyttä, kun tällä polulla pysytään.”

Otteessa 10 esitetään vihreän kasvun käsitteen lähtökohta oletus, eli talouskasvun ja päästöjen vähentämisen samanaikaisuuden mahdollisuus. Otteessa asia esitetään yksinkertaisena faktana, vaikka on tehty tutkimusta siitä, että päästöjen kasvun ja talouskasvun irtikytkentä ei ole mah- dollinen (Hickel & Kallis 2020). Vihreän kasvun käsite perustuu talouskasvua laajempaan aja- tukseen ilmastopolitiikan talousehtoisuudesta.

OTE 11: ”Tällaista järkevää ilmastopolitiikkaa, fiksua, markkinalähtöistä, talous- lähtöistä ilmastopolitiikkaa me tarvitaan, ja minä uskon, että sillä pystytään myös pysäyttämään ilmastonmuutos ja tekemään puhtaampaa tulevaisuutta.”

Ote 11 edustaa puhetapaa, joka suhtautuu opportunistisesti, optimistisesti ja voimakkaan ta- louslähtöisesti ilmastopolitiikkaan. Otteessa ilmastonmuutoksen ratkaisusta rakentuu yhteen- sopivia nykyisen markkinatalousjärjestelmän kanssa. Kokonaisuudessaan aineistossa kilpailu- kyky, talouskasvu ja investoinnit näyttävät vakuuttavilta näkökulmilla tarkastella ja arvioida ilmastopolitiikkaa. Näihin käsitteisiin viittaaminen ilmastopolitiikan kannalta keskeisinä teki- jöinä rakentaa talouden ehdoilla -diskurssista hegemonisen.

4.3 Vastuudiskurssi

Vastuudiskurssissa rakentuu monipuolisia ja keskenään ristiriitaisia faktoja ilmastopolitiikasta. Yhtäältä vastuuta kannetaan riittävän vaikuttavasta ilmastopolitiikasta ja toisaalta oikeudenmu- kaisuuden toteutumisesta muutosten keskellä. Aineiston puheenvuoroissa käsitellään sitä, ke- nen pitäisi kantaa vastuuta ilmastopolitiikan edistämisestä. Otteessa 12 julkinen valta ja pää- töksentekijät rakentuvat ilmastopolitiikan edistäjiksi ja oikeudenmukaisen siirtymän toteutumi- nen rakentuu näiden toimijoiden vastuulle:

OTE 12: ”On selvää, että julkisen vallan on loppupeleissä oltava päävastuussa siitä, että ilmastotavoitteet todella saavutetaan. Siihen tarvitaan myös sääntelyä. Meidän päätöksentekijöiden on pidettävä huolta siitä, että tämä ekokriisi pysäytetään ajoissa, kun vielä voidaan. Meidän on ennen kaikkea pidettävä huolta siitä, että se pysäytetään oikeudenmukaisin keinoin. Oikeudenmukainen, reilu siirtymä tarkoittaa sitä, että ilmastotoimista maksavat eniten ne, joilla on varaa ja jotka saastuttavat eniten. Kestävä tulevaisuus kuuluu kaikille, ei vain harvoille.”

Otteessa hyödynnetään sosiaalisiin normeihin tukeutuvaa faktuaalistamisstrategiaa. Oikeudenmukaisesta siirtymästä puhuttaessa viitataan sosiaaliseen normiin, jonka mukaan ne, jotka toimivat väärin, eli saastuttavat eniten, joutuvat toiminnastaan edesvastuuseen syyttömien sijaan. Toinen sosiaalinen normi, johon otteessa viitataan, on pohjoismaisessa politiikassa perinteinen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden ihanne, jossa yhteiskunta tukee huono-osaisia eikä puolusta vain varakkaiden etuja. Vetoamalla näihin normeihin oikeudenmukaisesta siirtymästä rakentuu tärkeä osa päätöksentekijöiden vastuuta ilmastopolitiikassa. Otteessa 12 hyödynnetään myös kiireellisyysstrategiaa ilmaisussa ”ajoissa, kun vielä voidaan”, mikä lisää päätöksentekijöiden vastuulle ekokriisin pysäyttämisen lisäksi myös riittävän nopeasti tehtävät ilmastopoliittiset toimet. Puhetavoissa vastuu ilmastopolitiikan edistämisestä liitetään julkisen vallan lisäksi muihin valtioihin, minkä seurauksena Suomen päättäjien ja teollisuuden vastuu rakentuu merkitykselliseksi. Otteessa 13 vastuu liitetään esimerkiksi Kiinaan, jonka ilmastotoimien vaikuttavuus rakentuu puheenvuoroissa suuremmaksi kuin Suomen.

OTE 13: ”Niin, herra puhemies, sitten täällä puhuttiin Kiinasta ja muista maista. On ihan selvää, että avaimet ovat tässä ilmastopolitiikassa kiinalaisten ja näitten muiden suurten kansojen käsissä, jotka valtavasti saastuttavat.”

Otteessa faktat rakentuvat asiantuntijuusstrategian ja kvantifioivan strategian kautta. Puhuja käsittelee kiinalaisten vastuuta ilmastopolitiikassa kuin se olisi ”ihan selvää”, ja rakentuu tätä kautta itse asiantuntijaksi. Kvantifioivaa strategiaa hyödynnetään viittaamalla epätarkasti kiinalaisten ja ”muiden suurten kansojen” ”valtavaan” saastuttamiseen. Faktuaalistamisstrategioiden kautta vastuu ilmastopoliittisista toimista rakentuu maailman maille, joiden teollisuus on saastuttavaa.

Julkisella vallalla nähdään olevan vastuu oikeudenmukaisuuden toteutumisesta ilmastopolitiikassa. Erityisinä huolenaiheina näyttäytyvät tavallisten kansalaisten, työntekijöiden, teollisuuden ja maatalouden toimijoiden tulevaisuuden turvaaminen. Näitä huolia voi peilata oikeudenmukaisen siirtymän käsitteen syntyperään työväenliikkeessä (Wang & Lo 2021). Oikeudenmukaisuus halutaan varmistaa muutoksen väliinputoajien, esimerkiksi fossiilisten ja saastuttavien teollisuudenalojen työntekijöiden, kannalta turvaamalla heidän toimeentulonsa. Saastuttavien

teollisuudenalojen sijaan tulisin panostaa uusien, vihreiden työpaikkojen saatavuuteen. Taustalla vaikuttaa usko siihen, että kunnianhimoinen ilmastopolitiikka ja työläisten edut eivät ole ristiriidassa keskenään, vaan niitä voi toteuttaa samanaikaisesti. (Em.) Kansanedustajien puheenvuoroissa vihreä siirtymä esitetään sen sijaan uhkana aloille, jotka jäävät jälkeen ilmastopolitiikassa:

OTE 14: ”Hallitusohjelman kirjaus siitä, että päästöjen vähentäminen toteutetaan sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti, ei kyllä toteudu. Tämän olemme nähneet valitettavasti myös maatalous- ja maankäyttösektorien kohdalla. Kiristyneet ympäristövaatimukset aiheuttavat näillä toimialoilla jatkuvasti haasteita sekä kustannuksia. Esimerkiksi maataloustuottajien tilanne on niin vaikea kustannuskriisin keskellä, ettei lisähaasteisiin ole yksinkertaisesti varaa. Hallituksen jääräpäisyys ja joustamattomuus ilmastotavoitteisiin pyrkimisessä on suorastaan epäisenmaalista.”

Vaihtoehdottomuusstrategian kautta hallituksesta rakentuu toimija, joka ei kanna vastuutaan maatalous- ja maankäyttösektorista. Otteessa kiinnitän huomiota ilmaisuun, jonka mukaan maataloustuottajilla ei ole lisähaasteisiin ”yksinkertaisesti varaa”. Ainoaksi tavaksi pelastaa maataloustuottajien tilanne muodostuu ympäristövaatimusten laskeminen. Vaihtoehdottomuusstrategian avulla ilmastopolitiikka, joka kohdistuu maatalous- ja maankäyttösektorin toimijoihin, rakentuu kohtuuttomaksi.

4.3.1 Vastuu ja oikeudenmukainen siirtymä

Tarkastelen vastuudiskurssin hegemonisuutta suhteessa oikeudenmukaisen siirtymän käsitteeseen. Oikeudenmukaisen siirtymän lähtökohtaoletuksiin lukeutuvat ihmisten hyvinvoinnista huolehtimisen tärkeys vihreän siirtymän aikana, siirtymän myönteisten ja kielteisten seurausten oikeudenmukainen jakautuminen sekä niiden ihmisten kuuleminen, joihin ilmastopoliittiset toimenpiteet vaikuttavat. Aineistossa olen tunnistanut keskeiseksi oletukseksi vihreän siirtymän kielteisten seurausten ja kustannusten oikeudenmukainen jakautuminen. Oletus muodostuu voimakkaaksi kytkökseksi vastuudiskurssin ja oikeudenmukaisen siirtymän käsitteen välille, ja sitä kautta vastuudiskurssien hegemonisuuden pohjaksi.

Aineiston puheenvuoroissa vaaditaan, että eniten saastuttavien pitäisi maksaa päästöjen vähentämisestä. Valitsimissani aineisto-otteissa tätä ajatusta lähestytään sekä varallisuusryhmien että valtioiden näkökulmasta. Yhtäältä Suomen ilmastopolitiikkaa tulisi ohjata oikeudenmukaisuus siinä, että ihmiset, joiden elämäntavat ovat kaikista saastuttavimmat, maksaisivat siirtymästä

eniten (ote 12). Toisaalta oikeudenmukaisuuden vaatimus liitetään kansainväliseen näkökulmaan, ja puheenvuorojen mukaan kansat ja valtiot, jotka saastuttavat eniten pitäisi asettaa vastuuseen ilmastopolitiikan edistämisestä (ote 13).

Kielteisten seurausten epäoikeudenmukaisesta kohdistumiseen viitataan otteessa 14, jossa maatalous- ja maankäyttösektorilla toimivien tuottajien tilannetta kuvaillaan vaikeaksi. Näihin teollisuudenaloihin on kohdistunut ilmastotoimia (Maa- ja metsätalousministeriö), joiden kerrotaan otteessa aiheuttaneen haasteita toimijoille näillä aloilla. Yksi oikeudenmukaisen siirtymän keskeisistä ajatuksista on vihreän siirtymän myönteisten ja kielteisten seurausten yhdenvertainen jakautuminen kaikille toimijoille. Otteessa 14 epäsuorasti viitataan tähän ajatukseen toteamalla, että erityisesti maatalous- ja maankäyttösektori ovat joutuneet kohtuuttomaan tilanteeseen ympäristövaatimusten takia. Vastuudiskurssi kytkeytyy monta kautta oikeudenmukaisen siirtymän käsitteeseen, ja muodostuu sitä kautta hegemoniseksi.

4.4 Rakenteellinen muutos -diskurssi

Neljänneksi diskurssiksi olen nimennyt rakenteellinen muutos -diskurssin, joka edustaa vaihtoehtodiskurssia. Diskurssiin kuuluvat puhettavat vetoavat tarpeeseen muuttaa sosioteknisiä järjestelmiä perusteellisella tavalla sen sijaan, että nykyisiä elintapoja ylläpidetään esimerkiksi uusiutuvalla energialla. Koska rakenteellinen muutos -diskurssi kyseenalaistaa valtavirtakäsitteitä ilmastopolitiikasta, diskurssin suhde faktuaalistamisstrategioihin eroaa aiemmista diskursseista. Aiemmin esiteltyjen diskurssien hegemonisuus rakentuu osittain faktuaalistamisen varaan ja asiat esitetään usein itsestään selvinä. Vaihtoehtodiskurssien funktio itsestäänselvyyksien esittämisen sijaan on niiden kyseenalaistaminen ja institutionalisoituneiden käsitysten politisoiminen. Tästä huolimatta olen päättänyt keskittyä myös tämän diskurssin kohdalla faktuaalistamisstrategioiden tarkasteluun. Myös vaihtoehtodiskurssien kohdalla on mielenkiintoista tarkastella keinoja, joilla argumentoinnista pyritään tekemään vakuuttavaa. Seuraavassa otteessa ilmastokriisin muuta politiikkaa saneleva rooli esitetään itsestään selvänä:

OTE 15: ”Arvoisa puhemies! Ilmastokriisi asettaa raamit kaikelle politiikan tekemiselle ja kaikilla hallinnon tasoilla. Meidän on tehtävä kaikkemme, jotta ympäristön ja ilmaston kantokyky turvataan myös tuleville sukupolville — meidän lapsillemme, heidän lapsilleen ja myös sukupolville heidän jälkeensä — ja tämä haaste on valtava. Suomen on toimittava suunnannäyttäjänä oikeudenmukaiselle vihreälle siirtymälle.”

Otteessa hyödynnetään vaihtoehdottomuusstrategiaa, sosiaalisiin normeihin vetoavaa strategiaa ja kvantifioivaa strategiaa. Vaihtoehdottomuus ilmenee ilmaisuissa ”meidän on tehtävä kaikkemme” ja ”Suomen on toimittava”, joissa muut kuin esitetyt toimintatavat eivät ole varteenotettavia. Sosiaalinen normi, johon otteessa viitataan, on toimiminen tulevien sukupolvien etujen mukaisesti. Lasten edun puolustaminen on yleinen sosiaalinen normi, jonka retorinen vakuuttavuus on voimakasta. Näiden faktuaalistamisstrategioiden avulla ilmastonmuutoksesta rakentuu ilmiö, joka määrittelee muuta politiikkaa ja kunnianhimoisesta ilmastopolitiikasta ainoa vastuullinen toiminta, jonka avulla lasten ja tulevien sukupolvien tulevaisuus voidaan turvata. Kvantifioivaa strategiaa hyödynnetään kuvailemalla haastetta ”valtavaksi”. Otteessa 16 markkinaehtoinen ilmastopolitiikka kyseenalaistetaan suuremmin kuin aiemmassa otteessa:

OTE 16: ”Täällä on paljon puhuttu markkinaehtoisesta ilmastopolitiikasta, jopa talouslähtöisestä ilmastopolitiikasta. Me usein perustelemme ilmastopolitiikan tärkeyttä myös yritysten kasvupotentiaalilla ja elinkeinoelämän tarpeilla. On tietenkin tärkeää, että elinkeinoelämä on monella tapaa edelläkävijänä ja tässä vihreässä siirtymässä tosissaan ja mukana, mutta pitää muistaa, että luonto ja ilmaston puolustaminen ovat myös itseisarvoja. Meidän on puolustettava ilmasto ja tehtävä kaikkemme sen takia, että kyseessä on meidän planeetta. Kyseenalaistaisinkin hie-man tämmöisen markkinaehtoisen lähestymistavan, sillä nimenomaan meidän elämäntapamme näissä rikkaissa länsimaissa, joka perustuu ja pohjautuu kulutukseen, myös tuhoaa ilmasto ja luonto.”

Otteessa 16 asiantuntijuusstrategiaa hyödynnetään osoittamaan, että ”tietenkin” on tiedossa, että elinkeinoelämän rooli vihreässä siirtymässä on merkittävä. Tästä huolimatta luonnon vaaliminen on itseisarvo, jota on puolustettava huolimatta markkinoiden tilanteesta ja talouden näennäisesti asettamista ehdoista. Vaihtoehdottomuuden rakentumisen sijaan otteessa tehdään tilaa valtavirrasta poikkeaville, vaihtoehtoisille tavoille mieltää ilmastopolitiikka. Puheenvuorossa tehdään näkyväksi se, miten ilmastopolitiikka nähdään taloudellisesti kannattavana toimintana sen sijaan, että vedottaisiin luonnon itseisarvoon, mikä tekee hegemonista diskurssia ja diskurssien välisiä valtasuhteita näkyvämmäksi. Seuraavassa otteessa kyseenalaistetaan nykyistä energiankulutusta ja peräänkuulutetaan luonnonvarojen ehdoilla toteutettavaa rakenteellista muutosta:

OTE 17: ”Olen tässä salissa puhunut kulutuksen päästöjen hillitsemisestä, energiatehokkuudesta ja energiansäästöstä monesti aiemminkin, ja puhun myös tänään. On sopeutumista ilmastokriisin aikaan, että sopeutamme energiankulutuksemme vastaamaan sitä, mikä on mahdollista tuottaa kestävästi. Tähän saakka me olemme eläneet yli luonnonvarojemme. Ekokriisin pysäyttäminen edellyttää meiltä ihmisiltä myös sopeutumista. Paitsi teollisuutemme myös kulutuspuolen käyttäytymisemme on muututtava. Tämä on sitä helpompaa mitä suuremmat tulot ihmisellä on, sillä suuria tuloja seuraa myös ilmatoraskas elämäntapa. Kääntäen meidän on varmistettava,

että siirtymä on oikeudenmukainen ja reilu niitä kohtaan, joiden tulot eivät ole suuret. Hyvinvointi kuuluu kaikille myös ilmastotoimien aikakaudella.”

Otteesta 17 olen tunnistanut asiantuntijuus-, vaihtoehdottomuus- ja sosiaalisiin normeihin vetoavan faktuaalistamisstrategian. Otteessa vedotaan puhujan omaan asiantuntijuuteen viittaamalla aiempiin puheenvuoroihin. Energiankäyttöön ja kulutukseen liittyvän asiantuntijuuden avulla puheenvuoron tuleville argumenteille rakentuu uskottavuutta. Puhumalla ekokriisistä ja sopeutumisen tarpeesta puheenvuorolla rakennetaan vaihtoehdottomuutta. Uhkaavien mielikuvien edessä ainoaksi todelliseksi vaihtoehdoksi jää käyttäytymisen sopeuttaminen ympäristön ja luonnonvarojen asettamiin ehtoihin. Sosiaaliset normit, johon otteesta 17 vedotaan, on reiluus ja huono-osaisten hyvinvoinnista huolehtiminen. Sosiaalisiin normeihin vetoamalla tuloerojen epäoikeudenmukaisia seurauksia ilmastopolitiikan yhteydessä tehdään näkyviksi.

4.4.1 Rakenteellinen muutos, oikeudenmukainen siirtymä ja kohtuutus

Rakenteellinen muutos -diskurssi rakentuu aineistossa vaihtoehtoiseksi, sillä se haastaa valtavirrassa esitettyjä näkemyksiä ilmastopolitiikasta ja esittää vaihtoehtoisia tapoja hahmottaa erityisesti talouden suhdetta ilmastopolitiikkaan. Tarkastelen diskurssin suhdetta hegemonisuuteen vertaamalla sitä oikeudenmukaisen siirtymän ja kohtuutalouden käsitteisiin. Oikeudenmukaisen siirtymän idea esiintyy diskurssissa ajatuksena vähävaraisten etujen valvomisesta vihreässä siirtymässä (ote 17). Oikeudenmukaisuuden vaatimusten kautta diskurssissa on havaittavissa hegemonisuuteen viittaavia piirteitä.

Oikeudenmukaista siirtymää voimakkaammin diskurssiin kytkeytyy kohtuutalouden käsite. Kohtuutalouden lähtökohtaoletuksina on ilmaston ja ympäristön ensisijaisuus ilmastopolitiikassa sekä talouskasvun ja päästöjen vähentämisen yhdistämisen mahdottomuus. Käsitteen taustalla on ajatus tarpeesta järjestelmätason muutokseen, jossa suhtautuminen kulutukseen ja elämäntapoihin muuttuu perustavanlaatuisesti. Rakenteellinen muutos -diskurssin puheenvuoroja yhdistää kritiikki nykyisiä toimintatapoja kohtaan. Otteesta 16 osaksi ongelmaa tunnustetaan ilmasto ja luontoa tuhoavat elämäntavat ”rikkaissa länsimaissa”, ja muistutetaan, että ilmastopolitiikkaa tulisi ohjata luonnon itseisarvon tunnistaminen. Otteesta kyseenalaistetaan myös suoraan ”markkinalähtöistä lähestymistapaa”, eli yhtä aineistosta tunnistamaani hegemonista diskurssia. Näkökulma on verrattavissa kohtuutalouden pyrkimykseen haastaa taloudellisen ajattelun näennäistä objektiivisuutta ja jatkuvan kasvun tavoittelua (Akbulut 2021). Diskurssin puheenvuorot sisältävät suoraa kritiikkiä ilmastopolitiikan talouslähtöisyyttä kohtaan ja peräänkuuluttavat järjestelmätason muutosta kuluttamiseen. Rakenteellinen muutos -diskurssi

vertautuu voimakkaasti kohtuutalouden käsitteeseen, mikä rakentaa siitä hegemonisia diskursseja kyseenalaistavan vaihtoehtodiskurssin.

5 Yhteenveto ja pohdinta

Tässä tutkielmassa olen kriittisen diskurssianalyysin avulla vastannut tutkimuskysymyksiin: *Millaisia faktuaalistamisstrategioita ilmastopolitiikkaa koskevassa eduskuntakeskustelussa hyödynnetään? Miten tähän keskusteluun liittyvät diskurssit muodostuvat hegemonisiksi ja miten vaihtoehtoiset diskurssit rakentuvat?* Tutkielmallani pyrin lisäämään ymmärrystä puhetoista, joita ilmastopolitiikasta käytetään eduskunnassa.

Eduskuntakeskustelussa käytetään monipuolisesti erilaisia faktuaalistamisstrategioita, minkä kautta argumenttien retorista vakuuttavuutta rakennetaan. Tutkielman aineistosta tunnistamiini faktuaalistamisstrategioihin lukeutuvat Juhilan (2016) käyttämistä viidestä strategiasta neljä, jotka ovat vaihtoehdottomuusstrategia, kvantifioiva strategia, asiantuntijuusstrategia ja sosiaalisiin normeihin vetoava strategia. Näiden lisäksi olen nimennyt viidenneksi strategiaksi kiireellisyysstrategian, joka on erityisesti ilmastopoliittiseen keskusteluun linkittyvä faktuaalistamisstrategia. Kaikki politiikanalat pyritään näyttämään ajankohtaisilta ja esitetään kiireellisinä, mutta ilmastonmuutosta koskevassa keskustelussa paine tekemättömyyden lopullisista seurauksista luo aikaan sijoittuvan ulottuvuuden, johon monet kansanedustajat viittaavat puheenvuoroissaan. Jokaista faktuaalistamisstrategiaa hyödynnetään kussakin tunnistamani diskurssissa.

Toiseen tutkimuskysymykseen olen vastannut vertaamalla neljän muodostamaani diskurssia kolmeen ilmastopolitiikkaa eri näkökulmista tarkastelemaan käsitteeseen, vihreään kasvuun, oikeudenmukaiseen siirtymään ja kohtuutalouteen. Muodostamani diskurssit ovat toimintaympäristön muutos -diskurssi, talouden ehdoilla -diskurssi, vastuudiskurssi ja rakenteellinen muutos -diskurssi. Toimintaympäristön muutos -diskurssissa ilmastopolitiikkaa tehdään ymmärrettäväksi muuttuvissa olosuhteissa. Diskurssi rakentuu aineistossa hegemoniseksi, sillä se sisältää joitain piirteitä vihreän kasvun ja oikeudenmukaisen siirtymän käsitteistä ja rakentuu aineistossa yleiseksi tavaksi hahmottaa ilmastopolitiikkaa muutosten keskellä, mutta yhteys hegemonisuutta osoittaviin käsitteisiin jää suhteellisen heikoksi.

Talouden ehdoilla -diskurssin puheenvuorot rakentavat kuvaa talouslähtöisestä ilmastopolitiikasta, jota ohjaa markkinalogiikka ja Suomen kansainvälisestä kilpailukyvyistä huolehtiminen. Vertautuessa voimakkaasti vihreän kasvun käsitteeseen ja valtavirtapuheeseen ilmastopoliti-

kasta diskurssi rakentuu hegemoniseksi. Havainto siitä, että kilpailukyky muodostuu keskeiseksi kokonaisuudeksi, jonka suhdetta ilmastopolitiikkaan kansanedustajat pohtivat, mukaillee Kukkosen ja Ylä-Anttilan tutkimustulosta liittyen kilpailukyvyn keskeiseen asemaan poliittisessa puheessa (2020). Jatkossa tehtäviä tutkimuksia ajatellen olisi kiinnostavaa ottaa tutkimuskohteeksi puhettavat kilpailukyvyn ja ilmastomuutoksen välisistä suhteista. Minkälaisia esteitä kunnianhimoiselle ilmastopolitiikalle asettaa keskittyminen kansallisvaltiollisten toimijoiden kilpailukykyyn?

Vastuudiskurssissa ilmastopolitiikkaa hahmotetaan vastuun kautta. Vastuu liittyy sekä siihen, kenellä on vastuu ilmastopolitiikan edistämisestä, että julkisen vallan vastuuseen oikeudenmukaisuuden toteutumisesta ilmastopolitiikassa. Diskurssi on hegemoninen, sillä se kytkeytyy oikeudenmukaisen siirtymän käsitteeseen. Diskurssin hegemonisuus perustuu myös itsestäänselvyyteen siitä, että vastuu on keskeinen kysymys ilmastopolitiikassa.

Rakenteellinen muutos -diskurssi kyseenalaistaa ilmastopolitiikan talouslähtöisyyden ja painottaa ilmastomuutoksen pysäyttämisen itseisarvoa. Diskurssi rakentuu vaihtoehtodiskurssiksi tuomalla esiin vaihtoehtoisia tapoja hahmottaa ilmastopolitiikan ja talouden välistä suhdetta ja kyseenalaistamalla hegemonisten diskurssien sekä vihreän kasvun lähtökohtia. Diskurssin vaihtoehtoisuutta rakentaa sen yhteys kohtuutalouden käsitteeseen, jonka kritiikin kohteet yhtyvät diskurssin kritiikin kohteisiin. Diskurssia ja kohtuutaloutta yhdistää tyytymättömyys nykyiseen valtavirtanäkemykseen kasvutalouden ja ekologisen kestävyuden yhteensopivuudesta. Rakenteellinen muutos -diskurssin puhettavat ja kohtuutalouden käsite esittävät vaihtoehtoiseksi ilmastopolitiikan ja talouden suunnittelun lähtökohdaksi ilmastomuutoksen ja ympäristön asettamat reunaehdot.

Se, millä tavoin ilmastomuutoksesta ja ilmastopolitiikasta puhutaan vaikuttaa siihen, millaiset ratkaisut vaikuttavat realistisilta ja tavoiteltavilta (Paterson 2021). Poliitikoihin liitetään tietynlaista asiantuntijuutta, minkä vuoksi heidän puhetavoillaan on erityinen merkitys esimerkiksi julkisessa keskustelussa. Kenen tahansa kielenkäytöllä on sosiaalista todellisuutta rakentava vaikutus, mutta erityisessä valta-asemassa olevilla poliitikoilla on suuri yleisö, johon puhettavat tekevät vaikutuksen. Millaisia ideologisia seurauksia on sillä, että talouslähtöinen näkökulma ilmastopoliittisessa keskustelussa on valtavirtaistunut ja muodostunut itsestään selväksi? Näyttäytyessään itsestään selvänä hegemoninen diskurssi peittää alleen vaihtoehtoisia tapoja käsit-

tää esimerkiksi ilmastopolitiikan ja talouden välistä suhdetta. Talouslähtöisen näkökulman valitessa luonnon itseisarvoa ja ilmaston ensisijaisuutta painottavat ilmastopolitiikan näkökulmat jäävät varjoon. Talouden ollessa tekijä, johon oletetaan kaikkea ilmastopolitiikkaa peilaavan, muut tavat tarkastella ilmastopolitiikkaa näyttäytyvät epärealistisilta. Hegemonisten diskursioiden seurauksia on siis syytä tarkastella kriittisesti, jotta ilmastonmuutoksen pysäyttämisen kannalta varteenotettavat ratkaisuvaihtoehdot eivät jää huomioimatta sen vuoksi, etteivät ne esimerkiksi palvele suomalaisten yritysten kilpailukykyä.

Ilmastopolitiikan puhetavoista voisi saada tätä tutkielmaa kattavamman kuvan ottamalla seuraavan tutkimuksen tarkastelun kohteeksi kansainvälisessä politiikassa käytetyt diskurssit. Kansainvälinen politiikka on areena, jolla kansallisvaltioiden ilmastopolitiikan suuntaviivat määritellään velvoittavien sopimusten kautta. Tutkimalla esimerkiksi Euroopan Unionin eri toimijoiden käyttämiä puhetapoja ilmastopolitiikasta voitaisiin lisätä ymmärrystä argumenteista, joiden perusteella Suomenkin ilmastopoliittista suuntaa ohjataan.

Lähteet

- Autio, Julia (2023) Ilmastotoimia velvollisuudentunnosta vai talouden ehdoilla? Ilmastopoliittiset diskurssit Suomen ja Ruotsin parlamenteissa vuosina 2001-2002 ja 2005-2006 käydyissä keskusteluissa. Pro gradu -tutkielma. Poliittinen historia. Turku: Turun yliopisto.
- Eduskunnan täysistunto 22.02.2023 7. Valtioneuvoston selonteko Keskipitkän aikavälin ilmastopoliitiikan suunnitelma Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035 <https://verkkolehetykset.eduskunta.fi/fi/taysistunnot/taysistunto-173-2022>
- Elo, Kimmo & Karimäki, Jenni (2021) Luonnonsuojelusta ilmastopoliitiikkaan. Ympäristöpoliittisen puhunnan muutos eduskuntakeskusteluissa 1960-2020. *Politiikka* 63: 4, 373-402.
- Euroopan Komissio, Directorate-General for Communication (2021) Sosiaalisesti oikeudenmukainen siirtymä. Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2775/806695>
- Hanssen, Ulv & Koppenborg, Florentine (2021) Japan's Climate Change Discourse: Toward Climate Securitisation? *Politics and Governance* 9: 4, 53-64.
- Heffron, Raphael J. & McCauley, Darren (2018) What is the 'Just Transition'? *Geoforum* 88, 74-77.
- Helsingin Sanomat 6.4.2023. Kohtuutus suojelisi elinympäristöämme. Lukijan mielipiteet.
- Hickel, Jason & Kallis, Giorgos (2020) Is green growth possible? *New Political Economy* 25: 4, 469-486.
- Husso, Satu (2017) Kohtuullinen utopia: eettisen itsen luominen kasvukriittisen yhteiskunnallisen liikkeen teksteissä. *Sosiologia* 54: 2, 166-182. <https://journal.fi/sosiologia/article/view/124284>
- Huttunen, Suvi & Rekola, Aino (2021) Reilu siirtymä, ekologinen solidaarisuus ja kestävyysmurroksen mahdollisuus? *Alue ja ympäristö* 34: 2, 154-164.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa (2023) Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2023:2.
- IPCC (2023) Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. IPCC, Geneva, Sveitsi. DOI: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.
- Jokinen, Arja (2016) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi: teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 249-265.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2016a) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 267–310.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2016b) Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 75–104.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016a) Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016b) Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 25–50.

Juhila, Kirsi (2016) Miten tarinasta tulee tosi? Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheessa. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 145–178.

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> Viitattu 25.9.2023.

Kero, Santeri (2019) ”Arvoisa rouva puhemies! Ilmastonmuutoksen torjunnan resepti on lopulta aika yksinkertainen.”: ekomodernismin valtakurssi eduskunnan täysistunnon yhteisessä ajankohtaiskeskustelussa ilmastonmuutoksen torjunnasta sekä maailmanlaajuisesta lajien sukupuuttoaallostasta. Kandidaatintutkielma. Valtio-oppi. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma : Kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa 2035 (2022) Helsinki, Ympäristöministeriön julkaisuja 2022:12.

Koskinen, Minea & Paananen, Karoliina & Pirinen, Miikka (2023) Likainen työ: ilmastopolitiikan voittajat ja häviäjät. Helsinki: Like.

Kukkonen, Anna & Ylä-Anttila, Tuomas (2020) The Science–Policy Interface as a Discourse Network: Finland’s Climate Change Policy 2002–2015. *Politics and Governance* 8: 2, 200-214.

Maa- ja metsätalousministeriö. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma ja Hiilestä kiinni -ilmastotoimenpiteiden kokonaisuus. <https://mmm.fi/maankayttosektorin-ilmastosuunnitelma> Viitattu 5.1.2024.

Martinez Alier, Joan (2009) Socially Sustainable Economic De-Growth. *Development and Change* 40:6, 1099–1119.

Mentula, Minna (2018) Ilmasto, energiaturvallisuus ja talouskasvu eduskunnan diskursseissa. Analyysissä energia- ja ilmastopoliittinen lähetekeskustelu syksyllä 2016. Pro gradu -tutkielma. Ympäristöpolitiikka ja aluetiede. Tampere: Tampereen yliopisto.

Newell, Peter & Mulvaney, Dustin (2013) The Political Economy of the “just transition”. *The Geographical Journal* 179: 2, 132–140.

Newell, Peter & Paterson, Matthew (2010) *Climate Capitalism: Global Warming and the Transformation of the Global Economy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Paavilainen, Vilma (2020) Ilmastotoimia tulevia sukupolvia varten talouden ehdoilla. Ilmastodiskurssit eduskunnan täysistuntokeskusteluissa. Maisterintutkielma. Poliitiikka. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Paterson, Matthew (2021) ‘The End of the Fossil Fuel Age’? Discourse Politics and Climate Change Political Economy. *New Political Economy* 26: 6, 923–936.

Ridanpää, Juha (2022) ‘Carbon footprint nationalism’: re-conceptualizing Finnish nationalism and national pride through climate change discourse. *National Identities* 24: 4, 429–446.

Romano, Onofrio (2012) How to rebuild democracy, re-thinking degrowth. *Futures* 44: 6, 582–589.

Sorvali, Jaana (2015) Uhka vai mahdollisuus? Ilmastopoliitiikka ja Suomen tulevaisuus: Ilmastolakikeskustelujen ja maakunnallisten ilmastodiskurssien analyysi. Pro gradu -tutkielma. Maantiede ja kulttuurimaantiede. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Suomen luonnonsuojeluliitto (Latva-Pukkila, Anna 2015) Kasvunvara on käytetty – Kohtuutalouden ratkaisut. https://www.sll.fi/app/uploads/2018/10/Kohtuutalous_webversio.pdf Viitattu 25.9.2023.

Suomen luonnonsuojeluliitto. Kohtuutalous. <https://www.sll.fi/mita-me-teemme/kestava-elamantapa/tavoitteemme/kohtuutalous/> Viitattu 25.9.2023.

Tynkkynen, Nina & Tynkkynen, Veli-Pekka (2018) Climate Denial Revisited: (Re)contextualising Russian Public Discourse on Climate Change during Putin 2.0. *Europe-Asia Studies* 70: 7, 1103–1120.

Valtioneuvosto. Tietoa valtioneuvostosta. <https://valtioneuvosto.fi/tietoa> Viitattu 22.9.2023.

Valtioneuvosto. Valtioneuvoston selonteot ja tiedonannot. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/selonteot> Viitattu 22.9.2023

Valtioneuvosto (2013) Vihreän kasvun mahdollisuudet. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 2013:4.

Wang, Xinxin & Lo, Kevin (2021) Just transition: A conceptual review. *Energy Research & Social Science* 82: 12, nro. 102291.

Yle 27.10.2022. Suomen päästöt pomppasivat, kun metsien hiilinielu romahti – Ilmas-
toministeri Ohisalo: Tiellä hiilineutraalisuuteen ei pidä pysähtyä.
<https://yle.fi/a/3-12668297> Viitattu 23.10.2023.